

УДК 070(477)"199" "Напря́м":327.17

ІДЕОЛОГІЧНА ОНТОЛОГІЯ ЖУРНАЛУ «НАПРЯМ»

Володимир ЛЕРНАТОВИЧ

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра теорії і практики журналістики,
вул. Генерала Чупринки, 49, Львів, Україна, 79044,
тел.(38032 2394683),
e-mail: journft@franko.lviv.ua*

«Напря́м» – націоналістичний ідеологічний журнал. Преса і нація є конвергентними поняттями і мають інформаційний характер. Національне – первинне, преса вторинна.

Ключові слова: нація, преса, журнали, ідеологія, конвергенція.

Актуальність проблематики детермінована плинністю історичних подій, суспільних і політичних трансформацій, ідейно-ідеологічних метаморфоз. Є дві головні загрози для української державності від початку її відновлення в 1991 році:

- а) російська експансивна імперська політика;
- б) еkleктичні, контраверсійні нечітко-ідентифіковані глобалізаційні процеси.

Осібнo стоїть спроба реанімації СРСР. Обидва геополітичні фактори мають неабияке внутрішнє навантаження на рівнях:

- а) національної ідентифікації;
- б) моральної окресленості чи індиферентності;
- в) духовної дуалістичності;
- г) світоглядно-цивілізаційної окремішності чи асиміляційності;
- д) ціннісно-вартісної релятивності чи ідентифікованих абсолютів.

Сучасна українська націоналістична періодика, зокрема журнал СНУМу «Напря́м», що виходив на початку 90-х минулого століття був форпостом здорового консерватизму і національних пріоритетів, чіткої ідеологічної доктрини і системи антологічних першооснов. Він заслуговує на особливе дослідження.

Головними методологічними скрижалями цього періодичного видання можуть бути висловлювання теоретиків і практиків націоналізму (українського) Д. Донцова і С. Бандери «На переконання першого, з усіх ворожих собі ідей жодної не ненавиділа Росія так, як Українську, і, на думку Бандери «з москалями нема спільної мови». Щодо культивування космополітизму, то Петро Полтава ще у 40-і роки пророче діагностував майбутні події, застерігаючи, що «...шлях до людського поступу веде не через штучне... насильне об'єднання народів, не через політику зливання різних народів в одну цілість..., а в системі незалежних національних держав» [7].

Це і є предметом нашого дослідження. Якщо поглянути на перше число «Напрям» за січень 1991 року, то з 11-ти змістовних публікацій аналітичного характеру, 9 присвячено україно-російським взаєминам, 2 – діалоги з adeptами ліберальної доктрини. У числі 9 за жовтень 1991 року, ці цифри складають відповідно 6 і 3.

«Напрям» проводить полеміку з:

- а) ідеологами російського шовінізму;
- б) правою і ліберальною російською періодикою.

Робить це за допомогою передруків публікацій ідеологів націоналізму минулого і сучасного, компіляції і вибірки цитат з періодики обидвох сторін, системного аналізу, методом аналогії, зіставлення, нанизування смислових антитез, антиномій тощо.

Темою, приреченою на вічну актуальність і перманентні дослідження будуть українсько-російські взаємини, принаймні вже в силу того, що обидва народи з Божою волею територіально сусідують. Цій проблемі присвячено безліч наукових розробок, написано тисячі книг і брошур. Однак, здебільшого, якщо брати за основу, як колись, так званий класовий вимір, вона постійно подавалась графаретно, однобоко, тенденційно. Викристалізувались в окремі своєрідні світоглядно-політичні стандарти і погляди націоналістичних видань, що впродовж недавнього часу голосно і рішуче заявили про себе. Львівський снумівський «Напрям» – лише одна із струн багатоголосого камертону українських націоналістів. Навіть без детального ознайомлення з текстом публікацій і неозброєним оком видно відчутну просякнутість усього сказаного радикальним максималізмом, що може викликати не в усіх адекватну реакцію, а головне – правильне розуміння для широкого загалу. Однак облишмо діагностику і прогнозування астрологам і ясновидцям, а гляньмо на проблему «Україна – Росія» очима і розумом націоналіста, тобто патріота, для створення своєрідного контрасту і логічної рівноваги не погрішимо скористатися принагідно деякими цитатами та концептуальними позиціями вчення, котре зараз всіма силами і всеможливими засобами викорінюємо із свого єства, тобто більшовицьким катехізисом. Бо, щоб остаточно позбутися зла, треба ще раз і ще раз повертатися до його витоків: аналізувати, зіставляти, узагальнювати.

Розпочнемо наші розмірковування від до оскомини знайомої сакраментальної плакатної більшовицької фрази, що впродовж десятиліть була керівництвом до дії в нашому співжитті з Росією.

У програмній статті до першого числа журналу «Чому вони ненавидять український націоналізм?» редактор видання В.Яворський робить спробу узагальнення: «Якщо розглянути сучасну ситуацію, то сьогодні відповідальність за поневолення України, лежить, без сумніву, на росіянах, які в своїй масі отруєні великодержавницькою ідеологією. Звичайно, звинувачувати в шовінізмі не можна всіх росіян. Є частина з них, яка не поділяє імперських устремлінь своїх правителів, але, нажаль, ця частина надто мала» [10]. Оце так націоналіст, – скаже приміром якийсь, необізнаний, середньоарифметичний гість з Росії чи Східної України. Та не поспішаймо гримати дверима і відхрещуватися.

Поглянемо на проблему очима «старшого брата». Емілія Ільїна стовідсоткова росіянка, однак вона з цієї, надто малої частини, що не дивиться на світ через рожеві

окуляри і воліє не займатися самообманом, сповідує принцип: істина над усе. Так ось, що вона писала ще у «Літературній Україні» за 1990 рік. «Апологети й ідеологи російської імперської ідеї перейменували Україну на «Малоросію», українців на «малоросів»... – Історики забувають, що слова «Русь», «руський» у часи Київської Русі відносилися природно до території навколо Києва, а це історія України, а не Росії. І щойно, кілька століть пізніше, коли на території Київської Русі вже забули те слово «Русь», воно ожило у Московському царстві» [4]. Дуже вже хотілося московітам, або як їх звать просто в народі «москалям» мати древню і славну історію. Ось і посягнули аж на Київські часи, забувши при цьому, коли Москва постала і хто її заснував. «Наші російські автори пишуть про будь-що староруське, чи то буде історія, література чи історія Православної Церкви – і переносять діяльність російського народу на територію України», – продовжує сповідь Ільїна. А ось цитата, що чи не дві каплі води з програмним націоналістичним трактатом В.Яворського: «Ми – росіяни, російська імперська сила, приєднали Україну, і ось уже четверте століття ціпко тримаємося за неї, випомповуючи з неї всі національні цінності українського народу. Розграбували українську історію, витоптали, перетворили її в пустелю...».

Допустимо, що читач знехтує цими ширими, повними каяття рядками, скажемо умовно, пересічної росіянки і апелюватиме до фундаментальних істориків на кшталт Карамзіна чи Соловйова, або ж, наприклад, озброїться «повчаннями одного з недавніх російських «месій» на штабу Солженіцина. Він, що попри всю повагу до українців, котру засвідчив у своєму «Архіпелазі...», у 2002 році як дволикий Янус заявив, що...це все придумана недавно фальш, що чуть не з IX століття існував особливий український народ з особливою неросійською мовою». Добре, що бодай би визнав, що «народ Київської Русі і сотворив Московську державу», а не навпаки. А маловірцям і скептикам радимо шукати істину у того ж Грушевського, якого відверто українофобська ленінська «Правда» свого часу вимушено визнала найбільшим істориком XX століття. Та й пам'ятаймо ще таке, що більшість російських істориків були всього лише служливими лакеями імперського трону, де ідея російської вищевартості і месіанства старанно культивувалася впродовж століть. Без цього духовного еліксиру імперські домагання не прожили б і дня. Хоча, правда, були і винятки. Леонід Шульман писав в українському зарубіжному журналі «Сучасність» за січень 1991 року, що Русь розмовляла, за визнанням історика Ключевського (до речі, російського шовініста), староукраїнською мовою. Мабуть, на відміну від Солженіцина Ключевський знав, що літери староруської мови вимовлялись зовсім не так як у сучасній російській мові.

То чи є нам вороги росіяни? Питання нериторичне. Тому однозначно стверджувати – значило б відступати від наукового підходу. Бо справді, як пишуть Г. Гусейнов і Д. Драгунський «В вопросах философии»: «...російському народові передбачалося зіграти сумну роль великого асимілятора іноземців» [3]. З чим він, цей народ успішно впорався завдяки своєму привілейованому становищу та кількісній перевазі.

З гіркою констатував соціаліст Винниченко ще на зорі більшовизму у своїй праці «Відродження нації», що «вся історія відносин між Москвою та Україною на протязі більше як «...250 літ, з моменту злуки цих двох держав є планомірне, без-

оглядне, безсоромне, нахабне нищення української нації всякими способами вщерть до стертя всякого сліду її, щоб імені її не лишилося» [2]. Такі рядки писала людина, котру важко запідозрити у русофобії і котра, до речі, не користувалася будь-яким авторитетом у націоналістичній генерації під будь-яку пору. На цьому прикладі бачимо, як у принципі сходяться думки і погляди на споріднену проблему різних, навіть віддалено різних людей, починаючи від ортодоксального націоналіста і закінчуючи переконаним комуністом, що в силу обставин не встиг взнати всієї сутності більшовизму і був його апологетом на українському ґрунті впродовж довшого часу.

За переконливим твердженням В.Яворського «... українцям, що домагаються свободи для України, зовсім нема потреби ненавидіти всі народи. Вони можуть ненавидіти лише ту націю, яка загарбала і душить Україну» [10].

Хтось із мудрих колись слушно підмітив, що ненависть спопеляє серця, та й, взагалі, зоологічна лють – не найкращий порадник, бо вона здебільшого затьмарює пам'ять і паралізує розум. «Ненависть побуджує сварки, а любов покриває всі вини», – читаємо у «Книзі Приповістей Соломонових». Отже, треба вибирати, щось нейтральне між цими мудрими повчаннями давньоіудейського царя. А цією золотою серединою може бути спокійний, розважливий, науковий аналіз, позбавлений емоцій і тенденційності, які так притаманні бандерівцям, меншою мірою мельниківцям.

Знову повернімося до історичних витоків. Відколи Україна втратила свою державність, внаслідок підступності і хитрості наїзників, як східних, так і західних вона була постійно ласим шматочком для всіх зайд. Винниченко у тій же праці «Відродження нації» писав, що найбільшим лихом української нації в усій її трагічній історії було й є її прекрасна територія, родюча земля, багатство вод і землі, м'який, теплий, здоровий клімат.

Український письменник XIX століття Олександр Кониський зазначав, що «Україна, не маючи самостійності, не замазала своїх рук репресивним націоналізмом, як інші європейські народи; вона тільки силкувалась одбитись од впливу чужого націоналізму і обороняти свої національні прикмети» [5]. І далі: «Все лихо сталося од того, що великорущина на Україні одягла себе в культурний колорит, а з українського здерла культурну одежину і викинула його на чорний двір. Вона себе очистила, облагородила, а нас омужичила і опоганила».

Хоча і говорив ніцшеанський Заратустра, що ні один народ не міг би жити, не зробивши спершу оцінки; якщо хоче він зберегти себе, він не повинен оцінювати так, як оцінює сусід. Ми трохи відійдемо від правила, щоб не бути звинуваченими в однобокості підходу.

З числа постійних дописувачів журналу немало представників східних теренів. Одного разу на дозвіллі довелось почути: – У вас на Західній націоналістів багато, у нас – менше, однак, які! Можливо є у цьому рація, та й ми з вами стаємо свідками як ідея націоналістична інтегрує у всі куточки України. Звичайно, поки що це радше локальне явище, однак, не будемо загадувати. В'ячеслав Rogoziv із міста Веселе Запорізької області надіслав досить таки непересічну публікацію «Російське питання та ідея соборності України»: «Під час вимушеного об'єднання України з Московщиною

у 1654 році український народ стояв на незрівнянно вищому щаблі культурного розвитку від мешканців Московщини з її традиційною азійською деспотією» [8]. Відтак, росіяни протягом довгих століть не змінили своєї політики тотального винародовлення українців. Вони дивилися на нас, як на сировинний матеріал і підживлювали нашими духовними силами свій дряхліючий організм. В слушності таких міркувань, важко засумніватися, навіть попри категоричність їх тверджень. Тому прикладів безліч: від численних історичних та філософських праць української наукової думки – до сотень документальних підтверджень неупереджених очевидців неукраїнців за походженням, що у ті чи інші часи побували на Україні і констатували бачену тогочасну реальність. Для наочності у книзі Володимира Січинського «Чужинці про Україну» на документальній основі показано великі культурно-духовні надбання, котрі мала Україна і втратила через свою надмірну гостинність [9]. Оперуючи фундаментальним вченням найбільшого російського філософа ХХ століття Бердяєва, що має назву «Витоки і сенс російського комунізму», Rogoziv ще раз доводить факт, що комуністичні, політичні імпровізації щодо України не що інакше як сумнозвісна *«русская идея»*, а відтак «... для українців росіяни завжди були і нажаль залишаються й зараз народом гнобителем».

Автори «Напряму» вбачають загрозу і в науково-академічній площині, і в площині ЗМІ. По перше через:

- а) активне тиражування різних концепцій «русской идеи»;
- б) уніфікацію, універсалізацію та екстраполяцію «русской идеи» до українського буття;
- в) спроби просперації та трансформації ідеології російського месіанізму сучасними апологетами (В. Распутін, М. Пресаков, В. Астаф'єв, О. Дугін, протоієрей Смоленський та ін.).

По-друге, власне сфера масмедіа:

- 1) масштабна інвазія російської преси в Україні («Труд», «Комсомолка», «М.К.», «Известия» тощо);
- 2) зростання російськомовного періодичного продукту (75-80%);
- 3) відсутність української періодики в Росії, обструкція українського слова;
- 4) дискримінація українських ЗМІ (блокування, дискредитація, компрометація тощо).

Виклики бездушної лібералізації і «демократизація в контексті встановлення» нового світового порядку:

- 1) ігнорування національного чинника, ідентифікації, свідомості тощо;
- 2) ескалація релятивізму, псевдоцінностей, гедонізму, гіперматеріалізму;
- 3) антропоцентризм «ліберальної візії» з домішками псевдовірувань, езотеризму, демонізму тощо;
- 4) нагнітання песимізму, декадансу, просперація еkleктизму, нівеляція вартісних абсолютів;
- 5) мінімізація креативності рекреації суспільного позитивного тону;
- 6) поява сумнівного теоретичного і практичного доктринерства, реального космополітизму.

Микола Бердяєв з цього приводу висловлювався однозначно: «В просторовій ідеї демократії є величезна зла зневага до якостей людини і народу, до духовного їхнього рівня». «Позанациональна демократія – зрадницька, згубна для державності України» [1], – переконаний дослідник націоналізму Сергій Плачинда.

Ще однією типовою ілюстрацією у векторі «Україна – Росія» є публікація Романа Ковалю «Російський шовінізм – офіційна політика Кремля – у «Напрямі» за січень 1991 року, № 1. Вона є ілюстративною.

У проєкції «Україна – глобалізм» – стаття Володимира Яворського «Внутрішня суть українських демократів» («Напряму», № 9) за жовтень 1991. Зазначимо, що серед авторів першого націоналістичного (ротапринтного) журналу такі відомі публіцисти, як: Григорій Гребенюк, Олесь Янчук, Василь Барладяну, Анатолій Щербатюк, Станіслав Іщенко, Сергій Айбабін. Це сучасні інтерпретатори та продовжувачі ідеології націоналізму, теорії і практики, завдяки якій і збереглась українська людність, Україна як геополітична і етнопсихологічна субстанція, нація.

Прикрою ознакою «Напряму» були слабка промоція, незначні накладі і абстракція з боку тодішньої влади. Та все ж журнал став політичним явищем в українську житті кінця ХХ століття, яке заслуговує системного і глибокого наукового дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Бердяев Н. О сверхдемократии / Николай Бердяев // Новое время. – 1992. – № 51. – С. 40.*
2. *Винниченко В. Відродження нації / В. Винниченко // Дніпро. – 1990. – № 8. – С. 68.*
3. *Гусейнов Г. Диалог / Г. Гусейнов, Д. Драгунский // Вопросы философии. – 1989. – № 6. – С. 48.*
4. *Ільїна Е. Читаючи Власову книгу / Емілія Ільїна // Літературна Україна. – 1990. – 27 вер.*
5. *Кониський О. Український націоналізм / О. Кониський // Правда. – Львів. – 1875. – С. 1.*
6. *Плачинда С. Сучасний український націоналізм як ідеологія / Сергій Плачинда // Літературна Україна. – 1992. – 23 липня.*
7. *Полтава П. Концепція самостійності України і основні тенденції розвитку сучасного світу / Петро Полтава // Україна проти Москви. – Мюнхен, 1955. – С. 197.*
8. *Рогозів В. Російське питання та ідея соборності України / Вячеслав Рогозів // Напряму. – 1993. – № 3. – С. 17*
9. *Січинський В. Чужинці про Україну / В. Січинський – Львів. – 1999. – С. 3.*
10. *Яворський В. Чому вони ненавидять український націоналізм? / Володимир Яворівський // Напряму. – 1991. – № 1. – С. 6.*

Стаття надійшла до редколегії 14.11.2010

Прийнята до друку 31.01.2011

IDEOLOGISH ONTHOLOGIE «NAPRYAM'S» MAGAZINE

Volodymyr LERNATOVYCH

*Ivan Franko National University of L'viv,
Department of Theory and practical of journalism,
49, Generala Chuprynky Str., L'viv, Ukraine, 79044,
tel. (032) 2394683,
e-mail: tycholoz@gmail.com*

«Napryam» – nationalistish ideology Magazine. Press and nation are convergation termities, that heve interformative temper. National is initial, press is secondary.

Key words: Nation, press, Magazine, ideology, convergentson.

ИДЕОЛОГИЧЕСКАЯ ОНТОЛОГИЯ ЖУРНАЛА «НАПРЯМ»

Владимир ЛЕРНАТОВИЧ

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Генерала Чупрынки, 49, Львов, Украина, 79044,
tel. (032) 2394683,
e-mail: journft@franko.lviv.ua*

«Напрям» – националистиче ский идеологический журнал. Печать и нация выступают конвергентными понятиями и имеют информационный характер. Национальное – первичное, печать вторичное.

Ключевые слова: нация, пресса, журнал, идеология, конвергенция.